

Statsvetenskapliga förbundet

Förbundsredaktör: Magnus Erlandsson

Statsvetare – den fjärde statsmakten?

Sommaren 2012 anordnade Statsvetenskapliga förbundet under den så kallade Almedalsveckan i Visby ett seminarium med titeln "Statsvetare, den fjärde statsmakten?". Seminariets grundtanke var att diskutera frågor kring samspelet mellan statsvetare, media och offentlig debatt. Tre statsvetare, Jenny Madestam, Ulf Bjereld och Jonas Hinnfors, deltog i samtalet tillsammans med två journalister, Lena Mellin/Aftonbladet och Camilla Kvarthoft/Agenda. Cecilia Garne, fri skribent men ursprungligen statsvetare, fungerade som moderator. En sal för 50 personer var bokad. 125 trängde sig in och ytterligare ett 40-tal fick vända i dörren. Statsvetenskap drar!

Nedan följer tre reflektioner kring seminarietemat från de deltagande statsvetarna.

Behövs statsvetare i samhällsdebatten?

av Jenny Madestam

Är statsvetarna den fjärde statsmakten? Att vi är flitigt anlitate av såväl media som andra samhällsaktörer för att uttolka, analysera, förklara och förstå vår samtid är allmänt känt. Men frågan är vilken makt vi har, om någon alls?

Makt är som bekant ett mångfacetterat begrepp. Statsvetarna sätter t.ex. inte den politiska agendan, vi fattar inte heller några politiska beslut. Men däremot är vi just nu med och påverkar bilden, konstruktionen, av det svenska och internationella samhället. Makt kan som vi vet även handla om makten över tanken. Den som blir utnämnd till någon form av auktoritet har möjlighet att påverka just tanken genom framhävandet av vissa

analyser och uttolkningar. Vi, liksom många andra samhällsaktörer, kan alltså i allra högsta grad definieras som innehavare av makt. Det tror jag de flesta av oss är tämligen väl medvetna om, en medvetenhet som dessutom är högst befogad för att ärligt kunna se oss själva i spegeln. Som forskare ska vi utgå från vetenskapen i våra uttolkningar. Samtidigt finns alltid gråzoner, vilket gör att även statsvetarnas analyser ibland är långt ifrån en självklar "sanning".

Men har vi då i samhällsdebatt och media att göra, behövs vi? Mitt svar är ja, vi behövs. Och vi bör delta. Anledningen är den verktyglåda vi fått med oss genom många års studier, teoretiska och empiriska, vilka gör oss kompetenta och lämpade i att förstå och förklara komplexa samhällsfenomen. Att vara forskarutbildad är inte att vara skolad i att tycka. Det är att skolas till kritisk och kunskapsbaserad analys, utöver den forskning vi producerar. Som statsvetare skall vi alltså delta i det offentliga rummet som förmedlare av vår egen specifika forskning. Men vi skall inte heller vara rädda för att delta i bredare bemärkelser. Det är inte farligt att nyttja sin forskarkompetens på andra näraliggande frågor än just den lilla som jag publicerat mig i. Kunskap handlar om mer än publikationer. Dessutom, den så kallade tredje uppgiften som vi alla innehar, fordrar att vi ska delta i det omgivande samhället. Dels på grund av att vi kan bidra med ökade kunskaper, dels kan hävdas att skattebetalarna har rätt att ta del av vad de betalar för. För egen del ser jag det som en form av plikt att bidra till, kalla det, "folkbildning" i den utsträckning jag kan. Det betyder dock inte att jag eller andra med mig svarar på "allt". Tvärtom är min erfarenhet att det finns en god kutym av att hänvisa förfrågningar vidare till mer lämpade kollegor.

Jag önskar att fler forskare, statsvetare

men även andra, vågar och vill delta med sina kunskaper i samhällsdebatt- och liv. Det finns dock flera rimliga förklaringar till varför många tvekar redan vid tanken på att t.ex. skriva debattartiklar, svara på journalisters frågor eller hålla en föreläsning utanför universitetet. Till att börja med tar det tid från den inomvetenskapliga meriteringen. I dag handlar karriärplanering i akademien om att publicera sig i internationella tidskrifter. För att avancera till tjänster och titlar är det forskning, forskning och åter forskning som skall synas på CV:t och inte debattartiklar, morgonsoffsittningar, eller för den delen, framgångar i lärarrollen. Detta är en förklaring, tror jag, till varför vi i dag sällan ser nationalekonomer i tv-rutan. I deras disciplin har den snäva inomvetenskapliga meriteringen pågått under fler år än hos oss. De ligger steget före i fokusering på ”internationellt publicerade artiklar, helt i topp-fem”. Dygnet har inte mer än 24 timmar och vill man lyckas som forskare blir det rationellt att säga nej till deltagande i livet utanför universitetet.

För det andra är logiken i det mediala samtalet den rakt motsatta till den vi skolas in i som forskare. Att förkorta och förenkla står i kontrast till forskarseminariet. Att anpassa sig till och acceptera det som kan kallas för medielogik, är inte självklart för en forskare utan kan tvärtom betraktas som felaktigt.

Slutligen finns en kulturell faktor som förklarar varför forskare hesiterar inför att t.ex. svara på journalisters frågor eller skriva en debattartikel. I vissa kretsar inom akademien finns en nedvärderande syn på att synas och höras utanför universitetet. Dessa är inga riktiga forskare, utan lättviktare, och ägnar sig åt trams. Ett elitistiskt synsätt som självklart kan få många att akta sig noga för att inte lämna universitetskontoret.

Mäktiga eller ej, vi statsvetare behövs i samhällsdebatten. Fler borde våga trotsa konvention, rädsla och tidsoptimering. Vägen till ett lektorat eller en professur blir naturligtvis längre men värdet för samhället kan motivera en sådan omväg. Värdet för dig som enskild

statsvetare är mer diskutabelt, självklart. Ett sätt att motivera forskare kan kanske vara någon form av incitament? Kanske dags att införa subventioner för samhällsdeltagande akademiker. Syns det inte på CV:t kan det få synas i t.ex. plånboken. Varför inte införa en bonus för vård av tredje uppgiften? Med det givet att vi vill ha fler statsmakter än de tre första?

Jenny Madestam är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet. E-post: jenny.madestam@statsvet.su.se

Statsvetaren och det offentliga samtalet

av Ulf Bjereld

Sociologer och fredsforskare hade sin höjdpunkt i medierna under 1960- och 1970-talens radikala år. Under 1980-talets högvåg var det nationalekonomer som tog plats i TV-soffor, radiostudior och tidningars debattsidor. Sedan mitten av 1990-talet är det statsvetarna som är ständigt närvarande i medierna – vad nu det säger om vår tid.

Ingenting varar för evigt. Frågan är vilken akademikergrupp eller ämnesdisciplin som väntar i kulisserna på att få ta över efter statsvetarna på den mediala scenen. Kanske blir det juristerna, med tanke på det fokus på individens rättigheter som präglar det allt mer individualiserade samhälle som växer fram? Eller kanske blir det kanske psykologerna, när vi går mot ett samhälle där individens jag alltmer ställs i centrum?

Det är inget märkvärdigt i att det finns ett samband mellan å ena sidan samhällsutveckling och kulturklimat och å andra sidan vilka grupper av akademiker och intellektuella som tar plats i det offentliga samtalet. Universitet och högskolor är inga elfenbenstorn. Jag är egentligen inte så förtjust i Högskolelagens formulering att högskolorna skall ”samarbeta med det omgivande samhället”. Jag vill inte se samhället som något som ”omger”